

ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARDA ALGILANAN SOSYAL DESTEK DÜZEYİNİN BENLİK SAYGISINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Nurcan ALBAYRAK DENGİZ*, Defne YILMAZ**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Antalya Bilim Sanat Eğitim Merkezi (BİLSEM) 'e devam eden 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyinin, benlik saygısına etkisini incelemektir. Araştırma 2012- 2013 eğitim öğretim yılında Antalya BİLSEM'e devam eden 73 öğrenci (32 kız, 41 erkek) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri'nin Benlik Saygısı Alt Ölçeği ve Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verilerine bağlı olarak üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların algıladıkları sosyal destek puanlarının, benlik saygısı düzeylerini yordayıp yordamadığı regresyon ve varyans analizleri ile test edilmiştir. Araştırma sonucunda, araştırma katılımcılarının aileden algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısını etkilediği, arkadaşan ve öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyinin benlik saygısını etkilemediği, algılanan sosyal destek düzeyinin annenin eğitim durumuna ve ailenin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak benlik saygısını etkilediği, cinsiyete ve babanın eğitim durumuna bağlı olarak benlik saygısını etkilemediği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üstün Zekâ, Üstün Yetenek, Algılanan Sosyal Destek, Benlik Saygısı

THE EFFECT OF THE PERCEIVED SOCIAL SUPPORT LEVEL ON THE SELF-ESTEEM IN GIFTED AND TALENTED CHILDREN

ABSTRACT

The aim of this study was to analyze the effect of the perceived social support level on self-esteem in the 3th, 4th and 5th grade students who were attending to the Antalya Science and Arts Education Centre. The study was carried out with 73 pupils (32 girls and 41 boys), during 2012-2013 academic year. Self Esteem Sub-Scale of Rosenberg Self Esteem Inventory which was adapted to Turkish by Çuhadaroğlu (1086) and Perceived Social Support Scale developed by Yıldırım (1997) were used to collect the data. The data were analyzed via linear regression and variance analysis to test whether the perceived social support scores of the students affected their self-esteem level or not. The results showed that self-esteem levels of the gifted and talented students were affected by the social support scores perceived from the parents while they were not affected by the social support scores perceived from the friends and from the teachers. Also, the self-esteem levels of the participants were affected by the perceived social support related to their mothers' education levels and financial situations of the families. It was found that the perceived social support did not affect the self-esteem related to the fathers' education levels and the gender of the students.

Key Words: Gifted, Talented, Perceived Social Support, Self-Esteem

* Uzman Psikolojik Danışman, Antalya-Türkiye, nurcan.albayrak@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Antalya-Türkiye, defneyilmazphd@gmail.com

1. GİRİŞ

İlköğretim yılları bireyin olumlu benlik tasarımının gelişiminde önemli yıllardır ve bireysel farklılıkların dikkate alınarak gizilgüçlerin destekleneceği alanlardan biri, üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların gelişimidir (Woolfolk, 1998). Üstün yetenek kendi başına yalnızca bazı kişilerde gözlenen bir özellik değil, yetenek düzeyi ne olursa olsun tüm bireylerde gözlenen özelliklerin varoluş derecesinde, görülme sıklığında, ortaya çıkış zamanında ve bir araya gelişlerindeki özgünlüktür (Akarsu, 2004). Üstün yetenekli çocuklar kendilerine özgü düşünce, duygu ve algılama kapasiteleriyle, okulda ve diğer sosyal çevrelerinde bu duruma özgü olumlu ya da olumsuz ilgiyi ve tepkileri deneyimlemektedirler. Bu çok yönlü deneyimler onların benlik gelişimlerini ve kendilerini ortaya koyuş biçimlerini etkilemektedir (Marland, 1972, akt. Webb, Meckstroth ve Tolan, 1994; Metin, 1999).

Bazı araştırmalar üstün yetenekli çocukların üst düzey yeterlilikleri nedeniyle ve toplumda ilgi görekerek normal çocuklara oranla daha olumlu bir benlik kavramına sahip olabileceklerini göstermektedir (Hoge ve Renzulli, 1993; Karagöllü, 1995; McCoach ve Siegle, 2003). Ancak üstün zekâlı ve yetenekli olarak tanımlanmanın çocuktan başarı beklentisini yükseltmesi, üstün yeteneklilik etiketlemesi ve akranlarca dışlanma ve duyguları ve düşüncelerinin buldukları sosyal gruplar içerisinde anlaşılabilmesi gibi nedenlerle benlik saygılarının olumsuz etkilendiği de birçok araştırma bulgularında ortaya çıkmaktadır (Buescher, 1991; Karagöllü, 1995). Normal öğrenciler arasında sürekli yüksek başarı gösteren üstün yetenekli öğrenciler, oldukça yüksek akademik benlik algısı geliştirirler. Ancak kendileri gibi üstün olanlar arasında her zaman üstün başarı sergileyemedikleri için benlik kavramları olumsuz yönde etkilenebilir (Coleman ve Fults, 1982).

Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarıyla ilgili literatürdeki bu tartışmalı duruma ilişkin güncel bulgu edinmek araştırmanın çıkış noktalarından biridir. Diğer yandan, ülkemizde üstün zekâlılar ve üstün yeteneklilerle ilgili araştırmaların çoğunlukla eğitsel ve mesleki gelişimlerine odaklandığı sosyal-duygusal gereksinimlerin üzerinde çok durulmadığı görülmektedir. Böylece bu çalışmanın, gelişimin bütünlüğü dikkate alınarak üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireylerin kendi gizil güçleri yönünde daha mutlu ve etkin yaşamalarına destekleyecek çalışmalara katkı sağlayacak bir araştırma olması hedeflenmiştir.

1.1. Benlik Saygısı

Benlik kavramı, bireyin çevresinde olan olayları algılamada, yorumlamada ve onlara tepkide bulunmada kullandığı bilişsel yapılar sistemidir (Colangelo ve Colangelo, 2003). Kişinin kendi özelliklerinin ve çevresiyle etkileşimlerinin sonucunda kendisine ilişkin oluşturduğu duygu, değer ve kavramlar sistemi olan benlik algısının temelleri öncelikle aile içerisinde atılmakta ve aile içerisinde güven, sevgi ve destekleyiciliğe dayalı ilişkiler benlik algısı ve genel uyum düzeyinin de belirleyicisi olmaktadır (Cornell ve Grossberg, 1997; Yavuzer, 2004). Zamanla ev dışındaki sosyal çevresi ve eğitim ortamlarındaki ilişkilerinde çocuğun kendi yetenek, beceri ve davranışlarını akranları ile karşılaştırmaları ve onun için önemli olan anne, baba ve öğretmen gibi yetişkinlerden alacağı geribildirimler benlik saygısını şekillendirmektedir (Bong ve Skaalvik, 2003; Woolfolk, 1998).

Okul yaşantılarının benlik saygısına etkileri hakkında yapılan araştırmalar sınıf içinde derse aktif katılımın, öğretmenlerin olumlu ve destekleyici tutumlarının, sınıf içindeki olumlu ilişkilerin, akran desteğinin yüksek olduğu, öğrencinin grubun bir parçası olarak hissedebildiği sınıflarda öğrencilerin kendi kendilerini geliştirme isteklerinin daha yüksek

olduğu ve benlik algılarının olumlu etkilendiği ortaya konmuştur (Levy, 2001; McCoach ve Siegle, 2003; Parker, 1996; Schunk, 2009; Zanden, 1997). Kendisini ifade edebildiği ve anlaşıldığını hissettiği aile ve sosyal ortamlara her çocuk gibi, üstün zekâlı ve yeteneklilerin de gereksinimi vardır. Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların diğer insanların duygu ve gereksinimlerine akranlarına göre daha duyarlı olmaları, karşısındakinin duygularını ve davranışların altındaki güdülerini hızlı algılama becerileri, olaylar arasındaki sebep-sonuç ilişkilerini kolayca kavramaları duygusal olarak hassasiyetlerine neden olmaktadır (Levin ve Tucker, 1986; Shore ve Kanevsky, 1993; Tannenbaum, 2000).

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların benlik kavramları ve benlik saygıları üzerinde yapılan araştırmalarda, benlik kavramının bilişsel yapıya dayalı algılamalar üzerine temellendiği gerçeğinden hareket edilmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuklar kendi bilişsel seviyelerindeki bireyler arasında kendilerini iyi hissetmektedirler. Ancak normal eğitim ortamlarında özellikle üstün zekâlı olarak etiketlenmenin getirdiği yetişkinlerin yüksek başarı beklentileri ve akranların dışlaması ve üstün yetenekli çocukların gelişimsel alanlarındaki farklı gelişim hızına bağlı, çevrenin yaşlarının üzerinde beklentileri çocuğun psiko-sosyal yaşamını olumsuz etkilemekte ve düşük benlik saygısına yol açabilmektedir (Colangelo ve Colangelo, 2003; Delisle, 1991; Roedell, 1984; Stewart, 1986).

1.2. Sosyal Destek

Sosyal destek bireyin çevresi ile sosyal ilişkilerini tanımlayan aile, arkadaş, sosyal temasın sayısı ve sıklığını da içeren genel bir kavramdır (McElroy, 1997). Bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında değişiklikler, eksiklikler ya da kayıplar oluştuğunda bireyin sosyal destek düzeyinde de değişiklikler oluşmaktadır (Bal, 2010). Yakın kişiler arası ilişkiler kurabilmiş, destekleyici sosyal ağlara sahip bireylerin benlik saygısının ve genel olarak fiziksel ve psikolojik sağlığının yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal destek üzerine yapılan çalışmalar, bireyin yaşadığı birçok sorunun temelinde sosyal destekten yoksun oluşun bulunduğunu ve bireyin stresli ve zor yaşam koşullarıyla mücadele edebilmesinde sosyal desteğin güçlü ve önemli bir faktör olduğu ortaya çıkarmıştır (Akın ve Ceyhan, 2005; Cohen ve Wills, 1985; Ünsal vd., 1998).

Okul çağı çocuklarının ve ergenlerin en önemli sosyal destek kaynakları ailesi, arkadaşları ve öğretmenleri olarak sıralanabilir. Yapılan çalışmalar, algılanan sosyal desteğin ve özellikle de aile desteğinin, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra, okula dönüş ve okula uyumları, ruh sağlıklarını koruyabilmeleri, sağlıklı karar verebilmeleri, stresle ve depresyonla başa çıkabilmeleri, kusurlu davranışlarının azaltılabilmesi ile uyum düzeylerinin yükselmesi gibi durumlarda önemli rol oynadığını ortaya çıkarmıştır (Yıldırım, 1997). İçtenlik, karşılıklı destek, ilgi ve değer verme benlik saygısının güçlü bir şekilde geliştirilmesi için gerekli olduğundan üstün yetenekli çocukların gizli güçlerini ortaya koyma, kendine özgü başarısını sergileme ve akran ilişkileri açısından aile ve okul tarafından desteklenmesi gerekmektedir (Yılmaz, 1997).

Normal bilişsel gelişime sahip akranlarına göre daha olumlu benlik algılarına sahip olduğu bulunan üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin özel bir öğretim programı içerisinde, normal eğitim ortamında olanlara göre, genel benlik algılarının daha olumlu olduğu araştırmalarla desteklenmektedir (Hoge ve Renzuli, 1993; Karnes ve Wherry, 1981). Ancak Schneider ve diğerlerinin (1989) araştırmasında özel bir eğitim programına yerleştirilmiş olan üstün yetenekli öğrencilerin akademik benlik algılarının, normal eğitim ortamında olan üstün

yetenekli çocuklara oranla daha düşük olduğu sonucu bulunmuştur. Bu çift yönlü bulguların temel nedenlerinin üstün zekâli öğrencilerin arkadaşlarınınca kısıkanılma nedeniyle dışlanma, akranlarınınca anlaşılama ya da farklı algılama biçimleri nedeniyle onlarla iletişim kuramarak akranlarından kopmaya bağlı sosyal etkiler olduğu ifade edilmektedir (Gross, 1993; Moon vd., 2004; Öpengin ve Sak, 2012).

Üstün zekâli ve yetenekli çocukların küçük yaştan itibaren gelişim görevlerini yaşatlarından daha erken yerine getirdikleri ifade edilmektedir. Ancak üstün yetenekli çocuğun gelişim alanlarındaki eşzamanlı olamayan gelişim hayal kırıklığı yaşamasına neden olmakta ve motor becerilerin bilişsel isteklerini gerçekleştirmesinde yetersiz kalması sonucu kendi yaş düzeyi becerilerini kabul etmede güçlükler yaşayabilmektedir (Freeman, 1993; Tuğrul, 1994). Üstün yetenekli çocuklar, yüksek duyarlılıkları, ailenin yüksek beklentileri, okulun sıkıcı gelmesi, arkadaş edinememe gibi nedenlerden dolayı yoğun stres yaşayabilmekte, motivasyonunu ve dikkatini kaybetmekte ve karar vermekte zorlanmaktadır (Strip ve Hirsch, 2000). Üstün yetenekli çocukların kendilerine benzer zekâ düzeyinde olan çocuklarla ve kendi yeteneklerini keşfedip geliştirebileceği eğitim ortamlarında daha iyi hissettikleri ve kendilerini ortaya koyabildikleri görülmektedir (Clark, 1997; Peine, 2003). Fakat yapılan araştırmaların bulgularının benzerlikleri ve farklılığı üstün yetenekli çocukların benlik saygısıyla ilgili gereksinimlerini değiştirmemektedir. Olumlu bir benlik algısı tüm çocuk ve yetişkinlerin ihtiyacıdır. Üstün yetenekli çocukların kendi gizil güçleri yönünde gelişimlerinin anlaşılması ve desteklenmesi bu nedenle önemlidir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, üstün zekâli ve üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı düzeylerini etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modelinde gerçekleştirilmiş betimsel bir araştırmadır.

2.2.Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak için, Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri'nin Benlik Saygısı Alt Ölçeği (Çuhadaroğlu, 1986) ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (Yıldırım, 1997) kullanılmıştır.

2.2.1.Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri – Benlik Saygısı Alt Ölçeği:

Morris Rosenberg tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen ölçeğin Türkiye 'ye uyarılma çalışmaları Çuhadaroğlu (1986) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada envanterin yalnızca Benlik Saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Benlik Saygısı alt ölçeği, 4 maddeli Likert tipi bir alt ölçek olup, ölçekten 0-6 arasında puan alınmaktadır. Ölçeğin psikiyatrik görüşmelere dayalı Benlik Saygısı alt ölçeğinden Pearson Momentler Çarpımı korelasyon geçerlilik katsayısı .71'dir. Ölçeğin bir ay aralı test-tekrar-test güvenilirlik korelasyon katsayısı .75 olarak bulunmuştur (Öner, 1997).

2.2.2.Algılanan Sosyal Destek Ölçeği:

Araştırmada öğrencilerin arkadaş, aile ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemek için Yıldırım (1997) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek

Ölçeği (ASDÖ-R) kullanılmıştır. ASDÖ-R'nin Aile Desteği (AİD), Arkadaş Desteği (ARD) ve Öğretmen Desteği (ÖGD) olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır. Birinci alt boyutta 20, ikinci alt boyutta 13, üçüncü Alt boyutta 17 madde toplam 50 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. ASDÖ-R'nin ve alt ölçeklerin geçerliği faktör analizi ve benzer ölçekler geçerliği yolu ile incelenmiştir. ASDÖ-R'nin ve alt ölçeklerin güvenilirliği ve test-tekrar-test güvenilirliği incelenmiştir. ASDO-R'nin tümü için Alpha güvenilirlik katsayısı .93, AİD için .94, ARD için .91, ÖGD .93, bulunmuştur.

2.4.Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın katılımcılarını 2012-2013 eğitim öğretim yılında Antalya BİLSEM'e devam eden 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinden, gönüllü katılan 73 öğrenci (32 kız, 41 erkek) oluşturmaktadır.

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 17 istatistik programı kullanılmıştır. Yapılan analizlerde verilerin normal dağılım göstermediği bulunmuş, öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri orta ve yüksek çıkmıştır. Araştırma evreni özel seçilmiş bir grup olduğu ve denek sayısı 73 olduğu için parametrik testlerden Doğrusal Regresyon Analizi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular özetlenerek, bulgulara ilişkin değerler açıklamaların altındaki tablolarda verilmiştir:

1. Tablo 1'de görülen bulgulara göre, aileden algılanan sosyal destek puanları ile genel sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermektedir ve açıklayıcı varyans oranı özellikle genel sosyal destek düzeyi için yüksektir ($R^2 = .64$ ve $.52$; $p < .05$). Aileden algılanan ve genel sosyal desteğin benlik saygısını yordayıcı önemli bir değişken olduğu söylenebilir. Ancak, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına bağlı olarak benlik saygısı düzeyleri anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$).

Tablo 1. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R^2	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,618	3,35	0,00		
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,023	-1,71	0,03	0,64	0,03
Sabit Değer	1,699	3,70	0,00		
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,011	-0,90	0,07	0,44	0,07
Sabit Değer	1,259	1,89	0,06		
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,001	0,04	0,97	0,07	0,97
Sabit Değer	2,129	2,69	0,01		
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,006	-1,07	0,04	0,52	0,04

Tablo 2’de görülen bulgulara göre Algılanan sosyal desteğin benlik saygısı düzeyleri üzerinde cinsiyete göre değişkenlik göstermediği ($p>.05$) ve benlik saygısı düzeyleri üzerindeki açıklayıcı varyans değerlerinin (R^2) oldukça düşük yordayıcılık oranı göstermediği görülmektedir.

Tablo 2. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Cinsiyet ve Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R^2	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,702	3,34	0,00		
Cinsiyet	-0,049	-0,45	0,65	0,24	0,48
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,023	-1,71	0,48		
Sabit Değer	1,851	3,50	0,00		
Cinsiyet	-0,065	-0,59	0,56	0,22	0,55
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,013	-0,99	0,52		
Sabit Değer	1,416	1,84	0,07		
Cinsiyet	-0,047	-0,41	0,68	0,27	0,45
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,001	-0,08	0,45		
Sabit Değer	2,352	2,72	0,01		
Cinsiyet	-0,072	-0,65	0,52	0,12	0,74
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,007	-1,17	0,74		

Tablo 3’te görüldüğü gibi, annenin eğitim durumu açısından aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarına göre benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmakta ($p<.05$); öğretmenden algılanan sosyal destek puanlarına göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Özellikle aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğin annenin eğitim durumuna göre benlik saygısı üzerindeki yordayıcılığı çok yüksek bulunmuştur ($R^2=.87$ ve $.85$).

Tablo 3. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Annenin Eğitim Durumuna ve Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,917	3,31	0,00		
Annenin Eğitim Durumu	-0,043	-0,74	0,46	0,87	0,00
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,025	-1,81	0,00		
Sabit Değer	1,809	3,41	0,00		
Annenin Eğitim Durumu	-0,025	-0,42	0,67	0,85	0,00
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,012	-0,90	0,00		
Sabit Değer	1,363	1,90	0,06		
Annenin Eğitim Durumu	-0,024	-0,40	0,69	0,30	0,36
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,001	0,04	0,36		
Sabit Değer	2,290	2,67	0,01		
Annenin Eğitim Durumu	-0,029	-0,50	0,62	0,52	0,04
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,006	-1,10	0,04		

Tablo 4'te yer alan değerler, aileden, arkadaştan, öğretmenden ve genel algılanan sosyal destek puanlarının benlik saygısı düzeyleri üzerinde babanın eğitim durumu açısından anlamlı bir yordayıcılığı bulunmadığını göstermektedir ($p > .05$).

Tablo 4. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Babanın Eğitim Durumuna ve Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	3,158	3,51	0,00		
Babanın Eğitim Durumu	-0,070	-1,20	0,23	0,23	0,55
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,027	-1,94	0,55		
Sabit Değer	2,115	3,48	0,00		
Babanın Eğitim Durumu	-0,062	-1,05	0,30	0,33	0,27
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,015	-1,14	0,27		
Sabit Değer	1,527	2,03	0,05		
Babanın Eğitim Durumu	-0,045	-0,77	0,44	0,21	0,71
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,001	-0,04	0,71		
Sabit Değer	2,646	2,86	0,01		
Babanın Eğitim Durumu	-0,064	-1,08	0,28	0,13	0,85
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,007	-1,30	0,85		

Aileden, arkadaştan ve genel algılanan sosyal destek puanlarının ailenin ekonomik durumuna göre benlik saygısı düzeyleri üzerinde yordayıcılığına ilişkin değerler Tablo 5'te verilmektedir. Öğretmenden algılanan sosyal destek ($R^2=.33$; $p>.05$) dışında, diğer algılanan sosyal destek düzeylerinin benlik saygısı üzerinde ailenin ekonomik durumu açısından anlamlı bir yordayıcılığı bulunmaktadır ($p<.05$). Özellikle arkadaştan algılanan sosyal desteğin ailenin ekonomik düzeyi bakımından benlik saygısını yordayıcılığı oldukça yüksek çıkmıştır ($R^2=.73$).

Tablo 5. Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Çocukların Ailenin Ekonomik Durumuna ve Algıladıkları Sosyal Destek Puanlarına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

	B	T	P	R ²	Anova P Değeri
Sabit Değer	2,546	3,23	0,00		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,084	-0,82	0,41	0,65	0,03
Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,018	-1,26	0,03		
Sabit Değer	1,832	3,90	0,00		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,119	-1,21	0,23	0,73	0,01
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,008	-0,58	0,01		
Sabit Değer	1,481	2,18	0,03		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,134	-1,40	0,17	0,33	0,15
Öğretmenden Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	0,002	0,17	0,15		
Sabit Değer	2,107	2,67	0,01		
Ailenin Ekonomik Durumu	-0,112	-1,13	0,26	0,67	0,03
Genel Algılanan Sosyal Destek Düzeyi	-0,004	-0,68	0,03		

4.TARTIŞMA

Araştırma sonucunda üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin aileden algıladıkları sosyal destek ve genel sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki anlamlı ilişki göze çarpmaktadır. Söz konusu bulgular aile içindeki karşılıklı destek ve açık aile ilişkilerinin, çocuğun benlik saygısının gelişiminde ve genel uyumunda çok önemli bir rol oynadığını, üstün yeteneklilerin aileden algıladıkları sosyal destek ile benlik kavramları arasında olumlu bir ilişki olduğunu, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ile psikolojik uyum arasında olumlu bir ilişki olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları ile tutarlıdır (Cornell ve Grossberg, 1997; Kahrman, 2002; Rinn, Reynolds ve McQueen, 2011; Rueger, 2010). Sonuç olarak, aile içi iletişimin paylaşma, sevgiye ve ilgiye dayalı olmasının, anne-babanın üstün yetenekli çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına gösterdikleri duyarlılık ve yaptıkları rehberliğin, yaşadığı sorunlara karşı hoşgörülü yaklaşımın, kabul edici ve destekleyici tutumlarının, bireyin benlik gelişimine ve kendini kabul ediş sürecine önemli katkılar sağladığı ifade edilebilir.

Araştırmanın önemli bir diğer bulgusu, üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin arkadaşta algıladıkları sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki olmadığı, ancak ailenin ekonomik durumu ile arkadaşta algılanan sosyal desteğin benlik saygısını yordayıcı ilişkisinin bulunduğuudur. Araştırmanın ilişkili diğer bulgusu algılanan sosyal destek düzeylerinin benlik saygısına etkisinin ailelerinin ekonomik durumu ile ilişkili bulunmasıdır. Literatürde, üstün yetenekli tanısı alan öğrencilerin ekonomik gelir düzeyi çok yüksek olan öğrencilerin benlik kavramı puanlarının, gelir düzeyi düşük olanlarından

anlamli derecede yüksek olduğu sonucunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Altun ve Yazıcı, 2012). Sosyo-ekonomik düzeydeki iyileşmenin bireylerin yaşam koşulları, evre şartları, beslenmeleri, giyimleri gibi yaşam standartlarını artırdığı, böylece benlik saygısı ve sosyal uyumu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca ekonomik sıkıntılarını ve stresleri azalan ailelerin çocuklarına daha fazla zaman ayıracağı düşünülebilir. İhtiyaçları karşılanan ve ilgiyle büyüyen çocuğun da, kendine ve topluma daha çok güveneceği, kendini daha iyi tanıyarak toplumun bir parçası olmaya çalışacağı söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, üstün zekâli ve üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek puanları ile benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki bulunmamasıdır. Literatürdeki, benlik kavramını ile öğretmenlerden algılanan sosyal destek arasında anlamli bir ilişki olmadığını ortaya koyan araştırma bulguları ile söz konusu bulgu tutarlılık göstermektedir (Rinn, Reynolds ve McQueen, 2011). Fakat benlik algısının ğretmen tutumlarından büyük oranda etkilendiğini, öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi yüksek olan öğrencilerin kendini kabul puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları da bulunmaktadır (Akın ve Ceyhan, 2005; Levy, 2011). Üstün zekâli çocukların çok kez içsel güdülenmeyle ve bağımsız etkinlikte bulunmayı tercih etmeleri ve kendilerine özgü değerlendirme biçimlerinin bulunması dikkate alınmalıdır. Ancak zekâ düzeyleri ne kadar yüksek olsa da, üstün zekâli ve yetenekli öğrenciler de kendi gizli güçlerini ortaya koymak ve geliştirebilmek için öğretmenin eğitsel ve duygusal desteğine gereksinim duymaktadırlar (George, 1992). Üstün yetenekli öğrenciler hem akranlarından farklı eğitsel, sosyal ve duygusal gereksinimlere sahiptirler, hem de yaşlarının gereği duygusal gereksinimlerini yaşamaktadırlar. Öğretmenlerin sınıf içerisinde tüm ğrencilerinin bireysel farklılıklarına dayalı gereksinimlerini ve gizli güçlerini fark ederek kendilerine özgü gelişimlerini destekleyecek duygusal, sosyal ve akademik ortamları sunabilmeleri önemlidir (Ford ve Trotman, 2001; Levent, 2011; Sak, 2010; Sezginsoy, 2007).

Araştırmada stn zekâli ve üstün yetenekli öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı düzeyleri arasında cinsiyet açısından fark bulunmamıştır. Literatürde stn yetenekli kız ve erkek çocuklar arasında benlik algısı ve depresyona yatkınlık açısından kız çocuklar yönünde anlamli fark olduğunu, üstün yetenekli erkek öğrencilerin üstün yetenekli kızlara göre daha olumlu bir benlik kavramına sahip olduklarını, üstün yetenekli kız öğrencilerin benlik algılarının erkek öğrencilere göre daha olumlu olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları bulunmaktadır (Bartel ve Reynold, 1986; Bencik, 2006; Swiatek, 2000; Yrk, 2003). Ancak özellikle kk yaşlardaki çocuklar için üstün yetenekli kızlar ve erkeklerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları arasında anlamli bir fark olmadığını, üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarının olumluluk düzeyleri arasında cinsiyet açısından farklılık olmadığını ortaya koyan araştırma bulguları yaygındır (Altun ve Yazıcı, 2012; Burak, 1995; Karnes ve Wherry, 1981). Öğrencilerin aynı gelişim dönemi içinde benzer sorunlarla karşılaşmaları ve benzer ilişkilere sahip olmaları benlik saygılarında benzer etkiler yaratabilir.

Diğer önemli bulgu, üstün zekâli ve üstün yetenekli öğrencilerin annelerinin eğitim durumu-na bağlı olarak, algılanan sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamli bir ilişki olduğu, babalarının eğitim durumuna bağlı olarak benlik saygısı düzeylerini yordamadığıdır. Anne ve babanın eğitim düzeyi ve çocukların benlik saygısı ile ilgili araştırmalar anne ve babanın eğitim düzeyi artıkça çocukların benlik saygısının arttığı

yönündedir (Çetin, 2008; Dilek ve Aksoy, 2013). Çocuğun benlik gelişiminde anne-çocuk ilişkilerindeki temel güven duygusunun önemli bir rolü vardır. Dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının temel psikolojik gereksinimlerine karşı daha duyarlı olabileceği düşünülmektedir. Eğitim düzeyindeki artışın annenin çocuğunun üzerindeki etkililiğini, önemini artırdığı ve onun sosyal becerilerini ve uyumunu desteklediği söylenebilir. Ayrıca annenin eğitim düzeyi arttıkça çocuğa gösterilen sosyal destek artmakta ve bu durum benlik saygısını da artırmaktadır (Kahrıman, 2002).

Araştırma sonucunda öğretmenler ve okul psikolojik danışmanları için yararlı olabilecek öneriler, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların akranları gibi duygusal ve sosyal gereksinimlerinin bulunduğu, öğretmenler ve aileler tarafından normal çocuklar gibi desteklenmelerinin gereğine özen gösterilmesidir. Özel durumlarına ve farklı düşünme ve duygulanma biçimlerine bağlı olarak, özel eğitsel ve psikolojik destek gerektiren gizilgüçlerinin dikkate alınması olumlu benlik tasarımı ve böylece sağlıklı psikolojik gelişimi destekleyecektir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuğu olan anne-babaların da bu çocuklarını gerçekçi algılamaları, yüksek beklentiler yerine destekleyici olmaları yönünde bilinçlendirmek eğitimcilerin ve okul psikolojik danışmanlarının bu çocuklar için yapabileceği önemli katkılardır.

5. KAYNAKÇA

- Akın, D. (2004). *Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin kendini kabul düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akın, D. ve Ceyhan, E. (2005). Resmi ve özel genel lise öğrencilerinin ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri açısından kendini kabul düzeylerinin incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2), 69-88.
- Altun, F. ve Yazıcı H. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramları ve akademik öz-yeterlik inançları: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (23), 319-334.
- Bal, S. (2010). Çocukluk örselenme yaşantıları, ana-baba-ergen ilişki biçimleri ve sosyal destek algısının, kural dışı davranışlarla ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bartel, N. P. ve Reynolds, W. M. (1986). Depression and self-esteem in academically gifted and nongifted children: A comparison study. *Journal of School Psychology*, 24, 55-61.
- Bencik, S. (2006). *Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik ve benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bong, M. ve Skaalvik, E. M. (2003). Academic self-concept and self-efficacy: How different are they really?. *Educational Psychology Review*, 15, 1-40.
- Buescher, T. M. (1991). Gifted adolescents. N. Colangelo ve G. A. Davis (Editörler), *Handbook of gifted education* (382-401). Boston: Allyn & Bacon.
- Burak, E. M. (1995). Üstün yetenekli öğrencilerin benlik kavramlarına ilişkin bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Clark, B. (1997). *Growing up gifted* (5. Baskı). Upper Saddle River, New Jersey, Columbus, Ohio: Merrill, an imprint of Prentice Hall.
- Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (2) 310-357.

- Colangelo, Z. ve Colangelo, N. (2003). Counseling with the gifted and talented students. N. Colangelo ve G. A. Davis, (Editörler). *Handbook of gifted education*. 3. Baskı (113-125), Boston: Allyn and Bacon.
- Coleman, J. M. ve Fults, B. A. (1982). Self concept and the gifted classroom: the role of social comparisons. *Gifted Child Quarterly*, 26, 116-120.
- Cornell, D. G. (1983). Gifted children. The impact of positive labelling on the family system. *American Journal of Orthopsychiatry*, 53, 322-335.
- Cornell, D. G. ve Grossberg, I.W. (1997). Family environment and personality adjustment in gifted program children. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 59-64.
- Çetin, C. N. (2008). İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsaygı ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çuhadaroğlu F (1986) *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Bölümü, Ankara.
- Delisle, J. R. (1991). Emotional needs, encouragement, and counseling. *Roeper review*, 13, 17-29.
- Dilek, H. ve Aksoy, A. B. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (3), 95-109.
- Ford, D. Y. ve Trotman, M. F., (2001). Teachers of gifted students: suggested multicultural characteristics and competencies. *Roeper Review*. 23 (4), 235-239.
- Freeman, J. (1993). Parents and families in nurturing giftedness and talent. K. Heller, F.J. Mönks, A. H. Passow (Editörler), *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (s. 669-683) Oxford, UK: Pergamon Press.
- George, D. (1992). The challenge of the able child. David Fulton Publishers, London.
- Gross, M. U. M. (1993). *Exceptionally gifted children*. Routledge, London.
- Hoge, R. D. ve Renzulli, J. S. (1993). Exploring the link between giftedness and self concept. *Review of Educational Research*, 63, 449-465.
- Kahriman, İ. (2002). *Adolesanlarda aile ve arkadaşlardan algılanan sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Karagöllü, S. (1995). *Anaokulu almış ve almamış ilkökul öğrencilerinin cinsiyet ve sınıflarına göre okul başarı düzeyleri ile öz-saygı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karnes, F. A. ve Wherry, J. N. (1981). Self-concepts of gifted students as measured by the Piers-Harris Children's Self-concept Scale. *Psychological Reports*, 49(3), 9-14.
- Levent, F. (2011). Üstün yetenekli çocukların hakları. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları:87.
- LeVine, E. S. ve Tucker, S. (1986). Emotional needs of gifted children: A preliminary, phenomenological view. *The Creative Child and Adult Quarterly*, 11 (3), 156-165.
- Levy, K. C. (2001). The relationship between adolescent attitudes towards authority, self-concept and delinquency. *Journal of Adolescence*, 36, 333-346.
- McCoach, D. ve Siegle, B. (2003). The structure and function of academic self-concept in gifted and general education students. *RoeperReview*, 25 (2), 61-65.
- McElroy, J. (1997). *Loneliness, social support and personality*. <http://www.psych.stir.ac.uk/documents/4612/practical.4.html> adresinden 16 Şubat 2013 tarihinde indirilmiştir.
- Metin, N. (1999). Üstün yetenekli çocuklar. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık.

- Moon, S. M., Kelly, K. R., & Feldhusen, J. F. (2004) Specialized counseling services for gifted youth and their families: a needs assessment. in S.M. Moon (Ed.), *Social/emotional issues, underachievement, and counseling of gifted and talented students*. Essential Readings in Gifted Education Series (Series Ed. S. M. Reis), California: Corwin Press.
- Öner, N. (1997). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testler*. (3. Basım). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Öpengin, E., & Sak, U. (2012). Effects of Gifted Label on Gifted Students’ Perceptions Turkish Journal of Giftedness and Education, 2(1), 37- 59.
- Parker, W. (1996). Psychological adjustment in mathematically gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(3), 154-157.
- Peine, M. E. (2003). Doing grounded theory research with gifted students. *Journal for the Education of the Gifted*, 26, 184-200.
- Rinn, A. N., Reynolds, M. J. ve McQueen, K. S. (2011). Perceived social support and the self-concepts of gifted adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 34, 367-396.
- Roedell, W. (1984). Vulnerabilities of highly gifted children. *Roeper Review*, 6 (3), 127-130.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar; özellikleri, tanınmaları ve eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Sezginsoy, B. (2007). *Bilim ve sanat merkezi uygulamasının değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Schneider, H., Clegg, M. R., Byrne, B. M., Ledingham, J. E. ve Crombie, G. (1989). Social relations of gifted children as a function of age and school program. *Journal of Educational Psychology*, 81(1), 48-56.
- Schunk, D. H. (2009). Öğrenme teorileri: Eğitimsel bir bakışla. (Çeviren M. Şahin), (5. Baskıdan çeviri), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Shore, B.M. ve Kanevsky, L. S. (1993). Thinking processes: Being and becoming gifted. K. A. Heller, F. J. Monks ve A. H. Passow (Editörler). *International handbook of research and development of giftedness and talent*. (s. 133-148). Oxford: Pergamon Press Ltd.
- Stewart, J. C. (1986). *Counseling parents of exceptional children*. London: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Strip, C. A. ve Hirsch, G. (2000). *Helping gifted children soar: A practical guide for parents and teachers*. Great Potential Press, USA.
- Swiatek, M. A. (2000). Social coping among gifted high school students and its relationship to self concept. *Journal of Outcome Measurement*, 4 (4), 19-39.
- Tannenbaum, A. J. (2000), “A History of Giftedness in School and Society”, K. A. Heller, F. J. Monks, R. J. Sternberg ve R. F. Subotnik (Editörler). *International handbook of giftedness and talent*, (2. Baskı içinde s. 23-53). Oxford: Elsevier.
- Tuğrul, B. (1994). Okul öncesi dönemde üstün yetenekli çocukların tanınması ve eğitimleri. Ş. Bilir (Editör). *Okul öncesi eğitimcileri için el kitabı* (s. 152-159). İstanbul: YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi Ltd. Şti.
- Ünsal, G., Tanşu, A., Şener, M., Kaçmaz, N., Taşkıran Ö. ve Çalışkan Tekdemir, S. (1998). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin ailelerinin tutumlarının çocuklarının benlik saygısı üzerine etkilerinin incelenmesi (s. 90-93) IV. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi, Samsun.

- Webb, J. T., Meckstroth, E. A., ve Tolan, S. S. (1994). *Guiding the gifted child: A practical source for parents and teachers*. Scottsdale, AZ: Gifted Psychology.
- Woolfolk, A. (1998). *Educational psychology* (7th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Yavuzer, H. (2004). Çocuk psikolojisi. (26. Basım) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yılmaz, N. (1997). *A case study into the uk schools for some aspects of gifted education*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Newcastle upon Tyne, UK.
- Yürük, A. (2003). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerle normal gelişim gösteren öğrencilerin benlik saygılarının karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Zanden, J. W. V. (1997). *Human development*. The McCraw-Hill Company, USA.